

31 . Axente Sever (Frauendorf, Assonyfalva, Frâua) | Județ: Sibiu | Punct: Biserica Evanghelică | Anul: 2005

Anul: 2005

Cod RAN: 144125.01

Perioade: Protoistorie, Evul Mediu

Epoci: La Tène, Evul Mediu

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Civil, Religios, ritual și funerar

Autori: Petre Beșliu Munteanu

Instituții: Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Raport

Cercetarea arheologică a bisericii fortificate de la Axente Sever face parte din proiectul de restaurare și reabilitare a monumentului. În luna octombrie 2005 a fost începută cercetarea arheologică ce va fi continuată în anul 2006.

Biserica fortificată din Axente Sever (jud. Sibiu) este așezată pe marginea drumului care leagă localitatea amintită de Mediaș.

Biserica fortificată este cunoscută din lucrările de specialitate. Virgil Vătășianu a considerat că partea mai veche a bisericii - careul din fața corului - a făcut parte din vechea biserică. El constata o „refacere și amplificare” în urma cărora a apărut biserica pomenită în 1414. La sfârșitul sec. XV au apărut elementele de fortificare: etaje de apărare la E și V, contraforturile pe fațada de V, meterezele „mai mari și lărgite în partea inferioară”.²

Mai nou, Hermann Fabini a reluat opinia lui Virgil Vătășianu despre existența unei structuri mai vechi a bisericii - turnul masiv din piatră - cu analogii și la arhitectura bisericilor fortificate din zonă.³

Folosind aceleași surse bibliografice, autorii repertoriului arheologic al județului Sibiu se pronunță pentru apartenența turnului central și a capelei adosate la o fortificație nobiliară cu capelă, după exemplul celei de la Călnic. Mai mult, autorii datează biserica gotică la mijlocul sec. XIV. Autorii repertoriului au asimilat ipoteza „unei curține mai vechi”⁴

Adosarea corului bisericii la turnul din piatră este evidentă în partea unde zidul corului încalcă retrageri ale zidăriei turnului. Pe de altă parte, în interiorul turnului nu se observă urmele unor amenajări pentru locuit, semn că ar fi fost folosit ca turn-locuință. Este evidentă însă înălțarea turnului cu un etaj și îmbrăcarea capelei, a turnului și a navei cu un parament din piatră.

Nici structurile de zidărie vizibile în curțina fortificată nu lasă să se vadă urmele unei amenajări mai vechi. În aceste condiții, singura metoda de investigare a nucleului bisericii-fortificate este cercetarea arheologică.

Informațiile istorice sunt lacunare. Prima mențiune a satului cu numele moșiei (possessio) Assonfalva este în anul 1305, în legătură cu familia Apa cu sediul la Mălâncrav (Almakerek) și extinderea domeniului acestuia în zona secundară de colonizare germană de pe valea Târnavei Mari.⁵ În registrul de dijme papale din anii 1322-1323 este menționat preotul din sat, plebanus ecclesie Villa Dominarum.⁶ Prima mențiune a bisericii cu hramul tuturor sfinților - ecclesia omnium sanctorum este în documentul din 30 iunie 1414, dat la Mediaș.⁷ Atunci este pomenit, împreună cu alți preoți din zonă, Nicolaus de villa Dominarum. Numele lui se găsește în actul papal din 18 februarie 1415 sub numele de Nicolaus in Dominarum.⁸

Din proiectul cercetării sistematice a bisericii, curții, magaziiilor și zidurilor de apărare a fost realizat în anumite condițiile financiare o secțiune perpendiculară pe absida corului, până la fundația magaziei de la E și două casete în partea de S (C1, C2), în zona de legătură între cor și turn. Secțiunea I (SI) a avut lățimea de

1,5 m, iar cas. de la S, (C1, C2) lăţimea de 2 m. Ca urmare a săpăturii controlate arheologic au fost identificate 42 de morminte, au fost dezvelite fundaţiile corului, magaziiilor, capelei şi turnului. Lângă fundaţia corului săpătura nu a coborât sub nivelul tălpii fundaţiei. Săpătura a coborât mai adânc după ce am lăsat un mal de protecţie lat de 20 de cm pe toată lăţimea secţiunii. Pentru a evidenţia talpa turnului în comparaţie cu structurile învecinate am sondat în solul viu, iar pentru a verifica ipoteza existenţei unui parament exterior fundaţiei capelei am săpat un şanţ îngust sub talpa fundaţiei paramentului. Sub un parament gros de -0,15 m a ieşit la iveală o zidărie care s-a adâncit în pământul neumblat.

Rezultatele cercetării arheologice:

Structuri de zidărie

Fundaţia turnului este alcătuită din pietre cioplite. Ea are talpa -2,15 m faţă de pragul capelei, mai jos decât talpa corului. Zidăria are un aspect îngrijit.

Structura de zidărie a paramentului şi a fundaţiei capelei nu diferă, ambele fiind alcătuite din pietre cioplite prinse cu mortar. Un strat de pietre şi mortar a fost depozitat lângă ziduri după terminarea construcţiei. Construcţia ulterioară a zidului de parament a tăiat acest strat. Talpa paramentului este la -0,70 m, a fundaţiei capelei la 1,50 m faţă de nivelul pragului actual al capelei.

Fundaţia absidei bisericii a fost amenajată din pietre cioplite şi s-a adâncit până la 0,60 m, fără a atinge solul viu.

Fundaţia magaziei dinspre E este superficială, din pietre şi cărămizi, cu aspect neîngrijit, cu talpa la -0,30 m.

Magazia dinspre S are fundaţie din zidărie mixtă cu talpa la -0,48 m.

Cimitirul medieval

Din cauza nerespectării poziţiei iniţiale de înmormântare (E-V la S de biserică şi N-S la E) şi a suprapunerilor nemijlocite într-un spaţiu de înmormântare îngust, puţine schelete au rămas intacte. Starea precară de conservare s-a accentuat datorită solului îmbibat cu apă la S, a galeriilor săpate de răme şi rădăcinilor care au dizlocat oasele. Mormintele din SII au fost deranjate de un şanţ modern.

M1 craniu dizlocat, mâinile pe piept; direcţia E-V; cui de coşciug; C1, -0,78 m (adâncimea în C1 şi C2 faţă de pragul capelei, care e punctul 0), bărbat, 45 ani, 1,75 m.

M2 craniul unui schelet; poziţia E-V; C1, -0,88 m; femeie, 40 ani, aprox. 1,70 m.

M 3, craniul culcat spre S, poziţia E-V; C1, -1,11 m; femei, 35 ani, 1,65 m.

M4 tibia, poziţia E-V; C1, -1,12 m; bărbat; la aceeaşi adâncime, maxilar de copil - poziţie secundară.

M5 oase ale membrelor inferioare, poziţia N-S, cui de coşciug, C1, -1,02 m; bărbat, aprox. 50 ani, aprox. 1,70 m.

M6 femur, tibie, poziţia N-S, tăiat de M7, SI, -1 m; femeie, aprox. 1,65 m; (adâncimea în SI este dată faţă de solul actual).

M7 oase de copil?, poziţia N-S, SI, -1,10 m.

M8 partea inferioară a scheletului tăiată de o altă groapă; poziţia N-S; SI; -1 m partea de sus; -1,10 m partea de jos; femeie, aprox. 1,60 m.

M9 craniu în poziţie secundară, SI, -1,10 m; femeie (?).

M10 femur, tibie, poziţia N-S; SI, -1,10 m; bărbat, 175 cm.

M11 schelet incomplet (lipseşte femur, tibie), braţele pe piept, poziţia N-S; SI, -1,10 m; bărbat, aprox. 60 ani, aprox. 1,70 m.

M12 craniu de la un schelet tăiat de o groapă de var; SI, -1,10 m, bărbat, aprox. 50 ani, aprox. 1,80 m.

M13 oasele membrelor inferioare; poziţia E - V, C1, -1,45 m, bărbat, aprox. 20 ani, 1,80 m.

M14 partea superioară a unui schelet, capul culcat spre S; poziția E-V, C1, -1,37 m; femeie, aprox. 40 ani, aprox. 1,65 m.

M.15 partea superioară a unui schelet, un braț pe bazin, altul pe lângă corp; poziția E-V; C1, -1,37 m; femeie, aprox. 60 ani, aprox. 1,60 m.

M16 craniu, humerus, poziția N-S; SI, -1,20 m, femeie, aprox. 60 ani.

M17 fragment de schelet păstrat până la femur, inclusiv, poziția N-S, SI, -1, 20 m bărbat, aprox. 65 ani, aprox. 1,80 m.

M18 schelet fragmentar, brațul drept pe bazin; poziția N-S; -1,20 m, SI, femeie, aprox. 70 ani, aprox. 1,55 m.

M19 fragment din oasele membrelor inferioare, tăiat de M19A, poziția N-S, SI, -1,20 m, bărbat, aprox. 1,75 m.

M19A oase de copil (?), poziția E-V (?) SI, -1,30 m; aprox. 13 ani.

M20 tibia, peroneul, tăiate de o groapă târzie; poziția N-S, SI, -1,20 m, femeie, aprox. 1,65 m.

M21 tibia, peroneul, poziția N-S, SI, -1,40 m.

M22 schelet cu brațele pe bazin, tăiat de fundația magaziei, poziția E-V, C2, -0,96 m; bărbat, aprox. 1,80 m.

M23 schelet cu brațele pe piept; poziția E-V, C2, -0,90 m; femeie, aprox. 20 ani, aprox. 1,70 m; la picioare un craniu în poziție secundară la -1,10 m.

M24 femur, tibia, peroneul, poziția E-V, C2, -1,10 m; bărbat, aprox. 50 ani, aprox. 1,85 m.

M25 schelet tăiat de fundația magaziei, brațele pe bazin; poziția E-V; C2, -1,72 m, bărbat, aprox. 50 ani, aprox 1,80 m.

M26 schelet, brațele pe piept, poziția E-V; C2, -1,62 m; femeie, aprox. 15 ani.

M27 schelet fragmentar, suprapune pe M 26, poziția E-V; C2, -1,62 m, bărbat, aprox. 55 ani, aprox. 1,80 m.

M28, humerus, radius, poziția E-V; C2, -1,72 m, tăiat de un șanț modern, femeie, peste 30 ani, aprox. 1,65 m.

M29 fragment de schelet: humerus, radius, brațul pe piept; poziția E-V; C2, -1,70 m; femeie, peste 40 ani, aprox. 1,65 m.

M30 fragmente de oase de copil în mal, C2, -1,80 m.

M31 schelet acefal, brațele pe piept; direcția E-V; ac de păr, cuie de sicriu, SI, -1,80 m; bărbat, aprox. 40 ani, aprox. 1,75 m.

M32, craniu în mal la -1,40 m, SI, femeie, aprox. 45 ani.

M33 oase bazin, membre inferioare, poziția E-V, SI, -1,20 m; femeie, 45 ani, aprox. 1,60 m.

M34 oase bazin, membre inferioare, poziția N - S; SI, -1,36 m; bărbat, aprox. 20 ani, aprox. 1,70 m.

M35 craniu în mal la -0,80 m, SI; bărbat, aprox. 50 ani, aprox. 1,90 m.

M36 oasele membrelor inferioare, poziția NE-SV; SI, -1,30 m; femeie, 60 ani, aprox. 1,55 m.

M37 femur, tibia, fragment bazin; poziția E-V; SI, -1,30 m; femeie, aprox 1,55 m.

M38 femur; poziția NE-SV, SI, -1,30 m; bărbat (?), aprox. 1,83 m.

M39 oase de copil, poziția E-V, SI, -1,40 m; bărbat, aprox. 1,75 m.

M40 oasele membrelor inferioare, poziția E - V. SI, -1,30 m; femeie, aprox. 55 ani, aprox. 1,70 m.

M41 fragment din partea superioară a unui schelet tăiat de M40; poziția SV-NE; SI, -1,20 m; bărbat, 25

ani, 1,70 m.

M42 partea superioară a unui schelet, N-S, SI, -1,80 m; femeie, aprox. 55 ani, aprox. 1,60 m,

Considerații stratigrafice:

Straturile depuse deasupra solului viu au fost deranjate în mare măsură de gropile de morminte. Doar terenul de lângă fundații a păstrat depunerile de pământ cu materiale arheologice.

Nivelul preistoric, evident în SII, este marcat de pigmenți de lut galben în stratul de pământ brun-verzui și de pigmenți de pământ ars sau de lemn ars cu fragmente ceramice. Deasupra nivelului preistoric a fost evidențiat stratul feudal - pământ negru - cu depuneri mai puține decât în cazul celui preistoric. Deasupra solului medieval au rămas depozitate materiale de construcție, fragmente de piatră și mortar. În acest strat s-a fundat paramentul capelei. Depunerile amintite sunt caracteristice zonei din jurul capelei și turnului (SII). În partea de S a secțiunii II se văd în profilul secțiunii depuneri ce conțin pigmenți de arsură. Urmele incendierii magaziei sunt evidente chiar sub solul vegetal. Sub stratul de pământ brun cu pete galbene, adâncită în solul viu este o groapă în care au fost depuse oase de copil.

În terenul nederanjat de lângă fundația absidei s-a păstrat un strat de pământ brun, cu pigmenți de lut galben, dar fără materiale arheologice, depus deasupra nivelului preistoric. El a fost suprapus de stratul de pământ brun verzui cu pigmenți de var și bucăți de cărămizi în care s-a adâncit șanțul de fundație al absidei bisericii. La adâncimea de 0,30 m s-a păstrat urma unui pavaj din pietre, iar la -0,70 m se vede un strat de construcție. Terenul medieval cobora în pantă spre V.

Materialul arheologic:

Piese fragmentare din ceramică:

Preistorică - fragmente ceramice aparținând culturii Coțofeni, descoperite în SII: sunt fragmente din corpul unor oale ornamentate cu alveola degetului.

Fragmente ceramice medievale - în SII au fost descoperite puține fragmente ceramice medievale atipice.

Fragmente ceramice moderne - materialul ceramic modern este fragmentar, lipsit de importanță documentară

Piese de metal:

Denar argint slab aliat, Wladislav II, K-M, datat 1490-1502, nr.cat. Huszar, nr.803, p.125, SI, M19a, fragmentar.

Spiel Marke, cupru, f.a. cas. I, -0,20 -0,30 m

1 Kr. Austria, Francisc Iosif I, 1860, sigla B, cupru, C1, - 0, 20-0,30 m

3 Kr. Austria, Francisc I. 1812, sigla O, cupru,

Sapă din fier pentru vie, sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX, SII, -0,20 -0,30 m.

Cuie de fier folosite la îmbinarea sicriului.

Capul unui ac de păr, cupru cu montură din pietre, SI, -1,80 m, (M31), sec. XVIII (?).

Piese din metal sunt în proces de curățire chimică și mecanică, după care va urma evaluarea stilistică și cronologică.

Concluzii preliminare:

Așezarea preistorică se afla pe un loc mai înalt decât cel înconjurător. Configurația terenului s-a păstrat în perioada construcției presupusei curți nobiliare.

Datele arheologice susțin ipoteza existenței inițiale a unei curți nobiliare fortificate cu turn-locuință, capelă nobiliară la S și zid de apărare al cărui traseu se poate identifica prin cercetare arheologică. Pentru a verifica ipoteza existenței unei capele nobiliare țesute turnului locuință este necesară cercetarea interiorului capelei.

Nu a existat vre-un mormânt suprapus de cor sau absidă care să permită ipoteza înhumărilor contemporane capelei. Cazul lui M30, aflat la -1,80 m, suprapus de nivele de depunere medievale, este singular.

Cimitirul este contemporan bisericii. Datarea fazei de început a cimitirului (a doua etapă de înmormântare) se leagă de datarea monedei descoperite în M19A. Pereții dinspre curte ai magaziiilor, evident ulterioari zidului de apărare, au intersectat cimitirul. Nu există surse arheologice pentru determinarea cronologică riguroasă a etapelor de construcție și refacere. Viitoare cercetări arheologice în formule de colaborare cu MN Brukenthal, pe o suprafață mai mare și mai puțin deranjată, pot aduce, în schimb, informații sigure.

Note

- 1. Virgil Vătășianu Istoria artei feudale în Țările Române, I, București, 1959, p. 242-243.
2. Idem, p. 598
3. Hermann Fabini, Atlas der siebenbürgisch - sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen, I, Hermannstadt - Heidelberg, 1998, p.192-193
4. Luca, S.A., Pinter, Z, K., Georgescu A., Repertoriul arheologic al județului Sibiu, Sibiu, 2003, p. 48-49.
5. Urkundenbuch zur Geschichte der Deutsche in Siebenbürgen, I, p. 230; (mai departe Urkundenbuch), Documente privind Istoria României, I, p. 43, 398 (mai departe D.I.R.)
6. D.I.R., II, p. 58, 91, 356.
7. Urkundenbuch, III, 1902, p. 600.
8. Urkundenbuch, III, p. 644.
9. piesele numismatice au fost determinate de Oltea Dudău.

Informații suplimentare online

[Raportul 3319 din cronica.cimec.ro](http://cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://mapserver.cimec.ro)
